

Critiques the *Classics of Organization Theory* Book

Gholamreza Malekzadeh*

Zahra Rajaei**

Abstract

The present article introduces, reviews and critiques the book *Classics of organization theory*: by GM Schafritz and Steven Ott, translated by Dr. Ali Parsaian which has been published by Termeh Press. The research method is qualitative. This book has been reprinted for the fifth time by Termeh Publications in 2017 and has 1054 pages. The book is in a good condition in the appearance, page layout and page quality. This book includes articles from management figures such as Fayol, Taylor, Simon, Follett and so on which distinguishes it from other books in the field of organizational theory. In this book, the presentation of generalities at the beginning of every chapter by Schafritz and Steven Ott along with the presentation of related articles in every viewpoint and presentation of the sources in the end of every article will help to better summarize the content for readers. The disadvantage of translating the book is that its references were from 1896 to 1990. The newer editions of the English book is available and although two chapters and a collection of articles have been added to the new edition, the translation of the book needs to be updated.

Keywords: Myth, Organization Theory, Criticism Organization Theory, Criticism, Analyze, Myth, Classic Authors.

* Associate Professor, Department of Management, Faculty of Economic & Administrative Sciences (FEAS)
Ferdowsi University of Mashhad (FUM), Iran, malekzadeh@um.ac.ir

** Assistant Professor of Public Administration, Payame Noor University, Tehran, Iran (Corresponding Author),
zahrarajaei@pnu.ac.ir

Date received: 2023/04/23, Date of acceptance: 2023/08/17

The present article introduces, reviews, and critiques the Classics of organization theory book by GM Schafritz; Steven Ott, translated by Dr. Ali Parsaian. It has been published by Termeh Press. The research method is qualitative. This book has been reprinted for the fifth time by Termeh Publications in 2017 and has 1054 pages. The book is in a good condition in terms of appearance, page layout, and page quality.

This book includes articles from management theorists and figures such as Fayol, Taylor, Simon, Follett, and more, which distinguishes it from other books in the field of organizational theory. In this book, generalities at the beginning of every chapter are presented by Schafritz and Steven Ott. Additionally, related articles are presented in each chapter, along with sources and notes at the end of every article, making it helpful for summarizing the book's content for readers.

This book consists of 8 chapters, and a summary of each chapter is as follows:

The first chapter, titled Classics of Organization Theory, provides a brief explanation of the classics' perspective and presents articles on classical influence. The second chapter, titled Neoclassical Organization Theory, presents criticisms of the classical theory based on behavioral sciences. The third chapter, titled Human Resource Theory or Organizational Behavior, focuses on those areas. The fourth chapter discusses "Modern" Structural Organization Theory. The fifth chapter explores organization theory from the perspectives of population ecology, contingency, and system. The sixth chapter highlights views based on market and interest groups. The seventh chapter delves into Power and Politics. Lastly, the eighth chapter covers organization theory, organizational culture, and symbolic management.

The advantages of translating this book are as follows: the cover design is suitable, and all necessary explanations are provided in the identification section, including the book's title, authors' names, editing and printing details, publisher's information, and national bibliography number. The table of contents clearly lists the number of chapters, content, and reference pages, helping readers locate specific articles. The book is consistent with the designated title and university syllabus, and it aligns with the religious principles of the Islamic Republic of Iran. The history of organization theory from 1491 BC to 1990 AD is briefly referenced, and the fonts and layout are appropriate. The volume and content of the book attract readers, and the text is written in a simple and correct manner, promoting reader understanding. The book adheres to the usual rules of calligraphy, provides separate bibliographies at the end of each article, and demonstrates good accuracy in citations and references. The book's comprehensiveness is further emphasized by its bibliography, table of contents,

translators' foreword and Persian and English glossary. The scientific principles of referencing in the text and bibliography are satisfactory, and the book includes articles by authors from each school.

However, there are some disadvantages to consider. The form of the book needs revision, and the Persian translation could benefit from more words in the glossary. The cover design and color could be better matched. Scientific tools such as tables, diagrams, and management models are underutilized in the book. The principles, rules of writing, correct spelling, and typing require editing in future editions. Including more references in the subtitles and providing explanations for specialized terms in the footer of the page would benefit readers, especially students. Some punctuation errors, lack of space between words, and improper use of quotation marks and commas are observed throughout the text. There are instances where better translations could be used, and bold mode should be removed from certain names. Some important topics in organization theory may have been overlooked, and theories were not compared nor their philosophical foundations discussed. Additionally, scientific techniques like behavioral goals, tests, and exercises were not utilized. The Persian translation of the book should be updated according to newer editions of the English book.

Bibliography

- Abdollahi, Hossein (2019), "Criticism and Content Analysis of Teaching Manuals in Universities", *Critical Research Journal of Humanities Texts and Programs*, Research Institute of Humanities and Cultural Studies, no. 10, December, 309-326 (in Persian).
- Daft, R. (2021), *organization theory design*, cengagr learning Inc.
- Daft, Richard L. (2012), *Organization theory and design*, translated by Arabi-Parsaiyan, Tehran: Iran cultural studies (in Persian).
- Daft, Richard L. (2014), *theory and design of the organization*, translated by Arabi-Parsaiyan, Tehran: Iran cultural studies (in Persian).
- Droodi, Fariborz (2014), "Introduction to the types of criticism and its functions", *Quarterly book review, information and communication*, first year, no. 3 and 4, 234-221 (in Persian).
- Ghasemi, Hamid, Sara Keshkar, and Leila Izadprast (2014), *Methodology of Book Review*, Tehran: Sociologists Publications (in Persian).
- Ghasemi, Hamid (2019), "Critique of the book Basics of Sports Marketing", *Critical Research Journal of Humanities Texts and Programs*, Research Institute of Humanities and Cultural Studies, no. 10, Day, 363-383.
- Harpham, G. G. (2006), *The character of criticism*, New York: Routledge: <<https://www.hhh.umh.edu/directory/john-bryson>>.

- Maleki, Hassan (2014 a), "Textbook Design and Compilation Method: Preliminaries of the Book", *Sokhn Samt*, no. 14, 9-22 (in Persian).
- Maleki, Hassan (2004 b), "Textbook Design and Compilation Method: Body and Text Section", *Sokhna Samat*, no. 15, 9-22 (in Persian).
- Ott, Steven and J. Shafritz (2016), *Classics of organization theory*, translated by Ali Parsaiyan, Tehran: termeh, vol. 1 and 2 (in Persian).
- Oliveira, R. D. and J. A. A. Salles (2017), The Use of Case Studies as a Teaching Method in Brazil.
- Razzaghi, Mohammad Ebrahim (2013), "Criticism of the book of public communication in sports", *Journal of Communication Management in Sports Media*, vol. 1, no. 4, Summer (in Persian).
- Robbins, Stephen P. (1997), *Organization Theory and Design*, translated by Seyyed Mehdi Alvani and Hassan Danaei Fard, Tehran: Safar (in Persian).
- Razi, Ahmad (2008), "Evaluation and Criticism Indexes of University Textbooks", *Sokhn Samit*, Year 14, no. 1, 21-30 (in Persian).
- Scott, Richard (2007), *Organizations, rational, natural and open systems*, translated by Mirzaei Ahrandjani Hassan, Tehran: Samt (in Persian).
- Soukas, Harimidos and Chia Robert (2009), *Philosophy and theory of organization*, translated by Nasser Asgari and Mojtaba Amiri, Tehran University Press (in Persian).
- Suleimanzadeh Najafi, Nirah Al-Sadat et al. (2013), "Construction and Validation of the Evaluation Scale for Academic Textbook Criticism Articles", *Scientific-Research Quarterly Journal of Research and Writing Academic Books*, no. 31, Autumn and Winter, 14-30 (in Persian).
- Shaghaghi, Mehdi (2019), "Criticism of the Book of Professional Ethics in Librarianship and Information Communication", *Critical Research Journal of Humanities Texts and Programs, Research Institute of Humanities and Cultural Studies, Scientific-Research Monthly*, no. 10, December, 223-242 (in Persian).
- Shamosi, Nematullah (1381), "Reference to electronic sources in scientific articles", *Information Quarterly*, no. 3 and 4, Spring and Summer (in Persian).
- Sadeghi Fasaei, Soheila and Iman Irfan Menesh (2014), "Methodological Foundations of Documentary Research in Social Sciences", *Culture Strategy*, no. 29, Spring, 61-91 (in Persian).
- Samadi, Parvin (2019), "Criticism on the book of teaching methods and techniques", *Critical Research Journal of Humanities Texts and Programs, Research Institute of Humanities and Cultural Studies*, no. 10, Day, 265-282 (in Persian).
- Schafritz, G. M. and Steven Ott (2000), *Classics of organization theory*, Harcourt college publisher.
- Taheri Attar, Ghazaleh and Mohammad Ali Hosni Nik (2019), "Criticism of the Book of Administrative Laws", *Critical Research Journal of Humanities Texts and Programs, Research Institute of Humanities and Cultural Studies*, no. 11, Bahman, 305-318 (in Persian).
- Tompkins, Jonathan (2004), *Organization theory and public management*, Thompson, Cengage Learning.

نقد کتاب تئوری‌های سازمان: اسطوره‌ها

غلامرضا ملک‌زاده*

زهرا رجائی**

چکیده

مقاله حاضر به معرفی و نقد کتاب تئوری‌های سازمان: اسطوره‌ها نوشته جی. ام شفریتز و استیون اوت و ترجمه دکتر علی پارساییان می‌پردازد که توسط انتشارات ترمه منتشر شده است. روش تحقیق از نوع نقد کیفی است. این اثر را انتشارات ترمه در سال ۱۳۹۶ به چاپ پنجم رسانده و درکل دارای ۱۰۵۴ صفحه است. کتاب از بعد صوری اثر، هم‌چنین به‌لحاظ کیفیت صفحه‌آرایی و صحافی، در وضعیت مطلوبی قرار دارد. باتوجه‌به این‌که مقالات اصلی از اسطوره‌های مدیریت از قبیل اسمیت، فایول، تیلور، سایمون، فالت، و سایر نویسندگان آورده شده است، ایده نو و بدیعی به‌حساب می‌آید و آن را از سایر کتب درمورد تئوری‌های سازمان متمایز کرده است. در این کتاب، ارائه کلیات ابتدای هر فصل به‌قلم شفریتز و اوت، سپس ارائه مقالات مرتبط در هر دیدگاه، و ارائه منابع هر مقاله به جمع‌بندی بهتر مطالب کمک می‌کند. هم‌چنین به‌لحاظ محتوایی، منابع علمی مورد‌استفاده در تدوین کتاب از سال ۱۸۹۶ تا سال ۱۹۹۰ بوده که باتوجه‌به نسخه‌های جدیدتر کتاب به زبان انگلیسی، دو فصل و مجموعه‌مقالاتی به چاپ جدید افزوده شده و از این لحاظ ترجمه کتاب نیازمند به‌روزروری است.

کلیدواژه‌ها: تئوری سازمان، نقد، اسطوره‌ها، تحلیل، نویسندگان کلاسیک.

* دانشیار گروه مدیریت، دانشکده علوم اداری و اقتصادی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران،
malekzadeh@um.ac.ir

** استادیار گروه مدیریت دولتی دانشگاه پیام نور، تهران، ایران (نویسنده مسئول)،
zahrarajaei@pnu.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۲/۰۳، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۵/۲۶

۱. مقدمه

نقد را «شناختن محاسن و معایب» گفته‌اند. نقد به معنای خوبی‌ها را از میان بدی‌ها پیدا کردن و کمک به اعتبار اثر است؛ زیرا نقد اثربخش یک کتاب می‌تواند در رفع نقاط ضعف آن مؤثر باشد. بدون شک، نقد اصولی به بهتر شدن جایگاه یک اثر در بین آثار مشابه کمک می‌کند (رزاقی ۱۳۹۳). امروزه نقد در تمامی عرصه‌های علمی، فرهنگی، سیاسی، و غیره وجود دارد و موجب پیشرفت اثر یا شخص می‌شود. ارائه نقد کمکی است برای خلق کتبی مطابق با اصول عمومی تألیف کتاب‌های آموزشی دانشگاهی. بنابراین، با نقد به‌طور هم‌زمان دو کار انجام می‌شود: تکامل در تألیف کتاب و بازکردن افق‌های جدید برای ارائه طرح‌های نو و نمونه‌های جدید که با استانداردهای کتاب آموزشی مطابقت دارد (قاسمی ۱۳۹۴). نقد فرایند اصلاح اطلاعات است؛ چراکه اطلاعات در صورت ضعف در کارایی، اعتبار، صحت، و ارزش نه‌تنها گره‌گشای بشر نیستند، بلکه خسارات فراوانی را نیز وارد می‌کنند (درودی ۱۳۹۳). هارپهام (Harpham 2006) عنوان می‌کند نقد صحیح باید از ساختار مناسب برخوردار باشد. از نظر او، نقد رشته‌ای علمی است که تفسیرهای متنی، اندیشه‌های بنیادی، و شرایط تاریخی، فرهنگی، و اقتصادی را بررسی می‌کند.

یکی از ملاک‌های مهم در ارتقای جامعه توجه به میزان تولیدات علمی و پژوهش‌های آن جامعه است؛ چراکه تولید علم و دانش فقط از طریق پژوهش و نشر دستاوردهای علمی حاصل نمی‌شود، بلکه لازمه قرارگرفتن نتایج پژوهش‌ها در چرخه دانش و بهره‌برداری از آن‌ها ارزیابی محتوایی و ساختاری و بیان نقاط قوت و ضعف آثار است (سلیمان‌زاده نجفی و دیگران ۱۳۹۲: ۱۵-۱۶). بررسی دائمی فعالیت‌ها و هم‌چنین بهبود و اصلاح واقعی آن‌ها ضرورت بیش‌تری دارد. توجه به این امر است که مقوله‌ای به‌نام «نقد و بررسی آثار علمی» را می‌نمایاند (طاهری عطار و حسینی نیک ۱۳۹۹: ۳۰۷). بنابراین، یکی از راه‌های بهبود کیفیت کتب نقد و بررسی روش‌مند و مبتنی بر اصولی خاص است (عبداللهی ۱۳۹۹: ۳۱۱).

از طرفی، تئوری‌های سازمان شیوه‌ای از اندیشیدن در مورد سازمان است که تحلیل در سطح کلان و باتوجه به محیط خارجی و روابط بین‌گروهی برای شناسایی وضع موجود و طراحی وضع مطلوب انجام می‌گیرد (دفت ۱۳۹۸). بسیاری از مکاتب فکری در تئوری سازمان یک تئوری ضمنی، نه صریح، در مورد چگونگی افزایش اثربخشی سازمانی و حفظ یک وضعیت تعالی ارائه می‌دهند، اما توسعه یک تئوری واحد و فراگیر بعید به‌نظر می‌رسد؛ چون توانایی پیش‌بینی، باتوجه به تعداد زیادی از متغیرهای موجود در هر سیستم سازمانی و

سطح بالایی از وابستگی متقابل بین آن‌ها، محدود می‌شود که یک تغییر غیرقابل مشاهده در یک متغیر می‌تواند متغیرهای دیگر را به گونه‌ای تغییر دهد که نتوان آن را شناخت یا در نظر گرفت (هاپکینز ۲۰۰۹). در این زمینه، کتاب *تئوری‌های سازمان: اسطوره‌ها* مورد نقد و بررسی قرار می‌گیرد.

۲. مبانی نظری و تجربی تحقیق

مبانی نظری و تجربی تحقیق حاضر در دو بخش آورده شده است.

۱.۲ مبانی نظری

تئوری در پی آن است که کنش‌ها را صریح‌تر سازد. بدین منظور، ابزاری مفهومی برای دست‌اندرکاران فراهم می‌سازد که به بازآرایی مفروضات و مدل‌های بدیهی پنداشته‌شده و همچنین حالت‌های گرایش و روش‌هایشان برای پیوند دادن خودشان با موقعیت‌هایی که در آن‌ها باید کار کنند پردازند (سوکاس و چیا ۱۳۹۸). *تئوری‌های سازمان* به ما می‌آموزد که سازمان‌های پیچیده ممکن است به عنوان ماشین‌های عقلانی طراحی شده برای تحقق اهداف خود با حداکثر کارایی (تئوری مدیریت علمی)، اهرام با سطوح سلسله‌مراتبی اختیار که اطمینان حاصل می‌کند تمام فعالیت‌های کاری به درستی هماهنگ و کنترل می‌شوند (تئوری مدیریت اداری و بوروکراتیک)، سیستم‌های اجتماعی تعاونی متشکل از انسان‌هایی با نیازهای انسانی (روابط انسانی، منابع انسانی، و تئوری سیستم‌های طبیعی)، موجودات زنده‌ای که به دنبال زنده ماندن در محیط‌های نامطمئن (تئوری سیستم‌های باز) هستند و پیوند محکم که با هدفی مشترک از طریق ارزش‌ها و باورهای فرهنگی مشترک متحد شده‌اند (تئوری فرهنگ سازمانی) دیده شوند (Tompkins 2004). تئوری‌ها ابزاری برای تحقیق در مورد حقیقت و استخراج استنتاجات عملی آن‌ها هستند. بینش و فهم حقیقی تنها با رویارویی دیدگاه‌های متضاد و بسیار ناسازگار حاصل می‌شود، نه با اجتناب از آن‌ها، که این کار از طریق بررسی موشکافانه آن‌ها امکان‌پذیر است (سوکاس و چیا ۱۳۹۸). هریک از این دیدگاه‌ها توجه ما را به مجموعه متفاوتی از متغیرهای مؤثر بر عملکرد سازمانی به عنوان مثال فنی، ساختاری، انسانی، استراتژیک، و سمبلیک جلب می‌کند. با استفاده از هریک از این چشم‌اندازها به عنوان دریچه‌ای که از طریق آن می‌توانیم سازمان‌های فردی خود را مشاهده کنیم، می‌توانیم موقعیت‌ها را به روش‌های جدید ببینیم و درک کنیم و روش‌های کاملاً جدیدی را برای سازمان‌دهی و مدیریت تصور کنیم و با

مشاهده سازمان‌ها از طریق تمام این دریچه‌ها به‌طور هم‌زمان می‌توانیم درک جامع‌تری از نحوه و چرایی رفتار آن‌ها به‌دست آوریم (Tompkins 2004).

از طرفی، نقد فرایند اصلاح اطلاعات است؛ چراکه اطلاعات در صورت ضعف در کارایی، اعتبار، صحت و ارزش، نه تنها گره‌گشای بشر نیستند، بلکه خسارات فراوانی را نیز وارد می‌کنند (درودی ۱۳۹۳). هارپهام (Harpham 2006) عنوان می‌کند نقد صحیح باید از ساختار مناسب برخوردار باشد. از نظر او، نقد رشته‌ای علمی است که تفسیرهای متنی، اندیشه‌های بنیادی، و شرایط تاریخی، فرهنگی، و اقتصادی را بررسی می‌کند.

۲.۲ پیشینه تحقیق

پیشینه اثر در قالب دو بخش، پیشینه داخلی و پیشینه خارجی، تنظیم شده است که در ادامه، ابتدا به پیشینه داخلی، کتاب‌های تاحدودی متفاوت و کاربردی در زمینه تئوری سازمان، و سپس به پیشینه خارجی اشاره شده است.

سوکاس و چیا (۲۰۱۱) در کتاب *فلسفه و تئوری سازمان*، که عسگری و امیری آن را در سال ۱۳۹۸ ترجمه کردند و توسط انتشارات دانشگاه تهران چاپ و منتشر شده است، در ویراست اول و چاپ اول (که در یک جلد شامل ۱۳ فصل و ۴۲۳ صفحه به‌چاپ رسیده است)، دارای رویکرد فلسفی در تئوری سازمان و به‌صورت مجموعه مقالات بوده است که پرسش‌های هستی‌شناختی، معرفت‌شناختی، و رفتارشناختی و شیوه‌های تأثیرگذاری آن‌ها بر تئوری‌پردازی سازمانی را نشان می‌دهد و در آن ارزیابی انتقادهای از تئوری سازمان معاصر شده است. هم‌چنین بحث فلسفی یورگن هابرماس درباره‌ی عام‌گرایی و نسبیت‌گرایی سنت‌های هرمنوتیک و پدیدارشناسی ساختارشکنی را مرور کرده‌اند و سپس تأثیر آن را در مطالعات سازمانی بررسی کرده‌اند. آن‌ها با نگاه بازنمایانه به تئوری در علم عملی و کاربردی، به بررسی شکل انعکاسی‌تری از تئوری‌پردازی پرداخته‌اند و اهمیت و ضرورت فلسفه‌های سه‌سویه‌سازی علم در فهم مسائل پیچیده سازمان و مدیریت اشاره می‌کنند و تفکر عمل‌گرایانه نوین در تئوری سازمان را معرفی و آن را تحلیل کرده‌اند.

دفت (Daft 2003) در کتاب *تئوری و طراحی سازمان*، که توسط پارسایان و اعرابی در سال ۱۳۹۸ ترجمه شده است، سرفصل‌هایی از قبیل اثربخشی سازمان و مدیریت استراتژیک، تکنولوژی تولید، اندازه، مبانی فرایند طراحی سازمان، نقش نوآوری، تکنولوژی اطلاعات، و فرهنگ سازمانی در کتاب گنجانده‌اند. هم‌چنین فرایندهای مدیریت شامل فرایندهای پویا مثل

فرایندهای تصمیم‌گیری، قدرت، سیاست، و روابط بین‌گروهی را تبیین می‌کند و ساختاری برای آینده روابط بین سازمانی و حرکت به‌سوی سازمان‌های یادگیرنده در انتها ذکر کرده که شایان ذکر است که در انتهای هر فصل موردی برای تحلیل نیز ارائه می‌کند.

اسکات (۱۹۶۱) در کتاب *سازمان‌ها سیستم‌های عقلایی، طبیعی، که توسط میرزایی* اهرنجانی در سال ۱۳۸۷ ترجمه شده است، بعد از بررسی مکاتب منتخب و ویژگی‌های سازمان، به بررسی سیستم‌های طبیعی، باز، و عقلایی پرداخته و با ترکیب نگرش‌ها به مدل‌های سیستم طبیعی، باز، و به سازمان‌دهی اجتماعی نگاهی دوباره انداخته و اکولوژی جمعیت و نهادگرایی را بررسی کرده است. هم‌چنین با بررسی محیط‌ها، استراتژی‌ها، و ساختارها نحوه تأسیس سازمان و مرزبندی و گسترش مرزها را تشریح کرده است. سپس منابع پیچیدگی ساختاری فنی، هسته فنی، و بخش‌های محیطی را بررسی کرده است و درانتها، آسیب‌شناسی سازمانی و اثربخشی سازمانی را تبیین کرده است.

رابینز (Robbins 1977) در کتاب *تئوری و طراحی سازمان*، با ذکر تعریف از سازمان و روش‌های نگریستن به سازمان‌ها، روش‌های نگرش‌های گوناگون پیرامون اثربخشی سازمانی را بیان می‌کند و با پرداختن به تعیین‌کننده‌ها و بیان رابطه اندازه با ساختار، ارتباط محیط با ساختار متغیرهای اقتضایی تعیین‌کننده ساختار و دیدگاه قدرت و کنترل را تشریح می‌کند و انواع ساختارهای سازمانی، مدیریت محیط، مدیریت تغییر سازمانی، و مدیریت فرهنگ را توضیح می‌دهد و به سازمان‌های آینده و تقسیم‌بندی نظری سیر تکاملی تئوری سازمان براساس آینده و بیان چهار نوع نظریه می‌پردازد.

دفت (Daft 2021) در کتابی تحت عنوان *تئوری سازمان*، به ارائه تعریف از سازمان و طراحی سازمان در عمل پرداخته است و با ذکر اهداف سازمان و طراحی سازمان، اصول ساختار سازمان، اجزای طراحی سیستم‌های باز، شامل محیط خارجی، روابط بین‌سازمانی، و نحوه طراحی سازمان برای محیط‌های بین‌المللی پرداخته و اهداف دوگانه سازمان پایداری و اخلاقیات را تبیین کرده است. او هم‌چنین به طراحی تولیدات و تکنولوژی خدمات جهت طراحی برای سازمان‌های دیجیتال با اشاره به تحلیل گره‌های بیگ‌دیتا پرداخته است. دفت اندازه سازمان، چرخه حیات، افول سازمان، و هم‌چنین مدیریت فرایندهای پویا را بررسی کرد و درانتها، به بررسی فرهنگ سازمانی و نوآوری و تغییر قدرت و تعارض و سیاست فرایندهای تصمیم‌گیری و مطالعه موردی پرداخت.

تامپکینز (Tompkins 2004) در کتاب *تئوری سازمان و مدیریت دولتی*، با برشمردن بسیاری از مکاتب فکری (تئوری بوروکراسی وبر، تئوری مدیریت علمی، تئوری مدیریت اداری، تئوری

روابط فوکو، تئوری روابط انسانی، تئوری سیستم‌های طبیعی، تئوری عملکردی ساختاری، تئوری سیستم‌های باز، تئوری مدیریت مشارکتی، تئوری منابع انسانی، تئوری مدیریت کیفیت، و تئوری مدیریت سمبلیک) اشاره می‌کند. یک تئوری موقعیت ضمنی درمورد چگونگی افزایش اثربخشی سازمانی و حفظ یک وضعیت تعالی ارائه می‌دهد، اگرچه هیچ تئوری‌ای نمی‌تواند راه‌نمایی‌هایی را ارائه دهد که مدیران دولتی به دنبال آن هستند. تئوری‌های مختلف، که به‌طور کلی در نظر گرفته شده‌اند، استراتژی‌ها و روش‌های جای‌گزینی را ارائه می‌دهند و نقاط مختلفی را نشان می‌دهند که ممکن است در آن‌ها مداخله انجام شود. بنابراین، دانش تئوری سازمان می‌تواند دارایی مهمی برای همه مدیران دولتی باشد.

۳. روش‌شناسی تحقیق

روش ارزیابی و نقد کتاب با موضوع «تئوری‌های سازمان»، محتوایی و مطابق با الگوی پیش‌نهادی شورای بررسی متون و کتب علوم انسانی است که مستلزم جست‌وجویی توصیفی و تفسیری است (صادقی فسایی و عرفان‌منش ۱۳۹۴: ۶۵). بنابراین، نقد و بررسی اثر مذکور در چهارچوب معرفی کلی بررسی شکلی و محتوایی اثر است که در ادامه به هریک از آن‌ها پرداخته شده است.

۴. یافته‌های تحقیق

۱.۴ معرفی کلی اثر (مرور اجمالی بر محتوای اثر)

معرفی کلی اثر به شرح ذیل است:

از آن‌جاکه کتاب به زبان انگلیسی به صورت مجموعه مقالات است، محتوای کتاب با دلایل انتخاب مقالات آغاز می‌شود و نویسندگان نقل قول پتر دراکر را درباره سازمان ارائه می‌دهند که

مدیریت علمی را آغاز راه یافتن اثربخش راه‌ها و سازمان‌دهی افراد در واحدهای اجتماعی می‌دانند و بیان می‌نمایند اگرچه تئوری‌ها به گذشته تعلق دارند، اما منسوخ نشده‌اند و بازتابی از چیزی هستند که در دنیا جریان دارد و در گذر زمان و فرهنگ‌های مختلف تغییر می‌کند. از این رو، پیدایش سیستم تولید و بروز شکوفایی در دهه ۱۹۶۰ آمریکا، ظهور جامعه مبتنی بر اطلاعات و رایانه در ۱۹۷۰ و تشدید پدیده عدم اطمینان در ۱۹۸۰ و ...، همگی در سیر تکاملی تئوری‌ها نقش داشته‌اند. نویسندگان عنوان می‌کنند کسانی که بخواهند سازمان

را طرح‌ریزی و اداره کنند باید کار خود را با تیلور و فایول آغاز کنند و همان‌طور که کونتز تئوری مدیریت را جنگل معانی می‌نامد، نحوه اندیشیدن نظریه‌پردازان بر مکاتب بعدی اثرگذار بوده و به قول توماس کوهن، این فرایند دیالکتیک درمورد تمام علوم صادق است. بنابراین، نمی‌توان از منسوخ‌شدن آن‌ها سخن گفت. نویسندگان معیار انتخاب مقاله‌ها را این‌طور عنوان می‌کنند که براساس آن‌چه احساس می‌کردند که دانشجویان رشته تئوری سازمان باید بدانند و مقالات اصلی اسطوره‌های مدیریت که هر دانشجوی مدیریت با آن‌ها باید آشنا باشند، مقالات را انتخاب نموده‌اند.

و از طرفی عنوان می‌کنند:

معیار دیگر گنجاندن مقالات منتخب در کتاب نقل‌قول‌های زیاد از نویسندگان و تجدیدچاپ آن‌ها بوده است که البته از معیار زیربنایی بودن مقاله در هر دیدگاه (باتوجه به این‌که هر فصل شامل مکتب یا دیدگاهی از تئوری سازمان است)، مهم‌بودن و ارزش‌خواندن داشتن مقاله منتخب نیز غفلت نشده است.

و براساس آن، مقالات را انتخاب کرده‌اند و براساس سطح تجزیه و تحلیل‌ها به ذکر چند دسته‌بندی از مکاتب تئوری سازمان می‌پردازند و بدین طریق، به‌خوبی نویسندگان زمینه‌ای برای ورود به مباحث و آماده‌سازی ذهن خواننده ایجاد کرده‌اند.

این کتاب ارزشمند مشتمل بر هشت فصل و در دو جلد ارائه شده است که خلاصه‌ای از فصول به شرح ذیل است:

در فصل اول، با عنوان «تئوری سازمان کلاسیک‌ها»، نویسندگان بعد از توضیح مختصری از دیدگاه کلاسیک‌ها، به ارائه مقالات اثرگذار کلاسیک می‌پردازند که با مقاله‌ای از گرنفون تحت عنوان «سقراط مدیریت عمومی را کشف کرد» آغاز می‌شود و با مرور مقالات اسمیت، بابیج، مک‌کالوم، تاون، فایول، تیلور، وبر، و گیولیک خوانندگان را با افکار و نوشته‌های نویسندگان آن عصر آشنا می‌کند.

فصل دوم با عنوان «تئوری سازمان نئوکلاسیک‌ها»، با انتقاداتی که به تئوری کلاسیک‌ها وارد است، براساس دستاوردهای علوم رفتاری، تئوری نئوکلاسیک‌ها را ارائه می‌دهد که در شکل‌گیری مکاتب بعدی نقش مهمی ایفا کرد. از این مکتب چهار مقاله مهم تأثیرگذار، یعنی «ضرب‌المثل‌های مدیریت» سایمون، «مبانی تئوری سازمان» فیلیپ سلزینک، «تئوری دیوان‌سالاری» مارچ و سایمون، و «تئوری رفتاری از هدف‌های سازمان» سایرت و مارچ انتخاب شده‌اند.

فصل سوم با عنوان «دیدگاه رفتار سازمانی» با مدنظر قراردادن تناسب سازمان با اعضای سازمان، به تئوری‌های منابع انسانی پرداخته است. از جمله مقالات مهمی که برای این فصل انتخاب شده‌اند عبارت‌اند از: «صدور فرمان» ماری پارکر فالت، مقاله «تئوری انگیزه‌های انسان» آبراهام مازلو، مقاله «نیاز به کسب موفقیت» مک کللند، مقاله «تئوری و روش مداخله» آرجیس، و مقاله «گروه‌اندیشی» ایروینگ ژنیس.

در فصل چهارم، به تئوری مدرن یا نوگرایی ساختاری اشاره شده است و به مقالات «سازمان مکانیک و ارگانیک» از برنز و استاکر، «مفهوم سازمان رسمی» بلو و اسکات، «ساختار سازمانی مبتنی بر محصول یا وظیفه» از واکر و لورش، «سازمان ماتریسی، چه کسی به آن نیاز دارد» از استنلی دیویس و لارنس، «سازمان، پنج بخش اصلی سازمان» هنری میتزبرگ، و «در ستایش از سلسله‌مراتب اختیارات سازمان» الیوت جکز می‌توان اشاره کرد.

در فصل پنجم، تئوری سازمان از دیدگاه بوم‌شناسی جمعیت و دیدگاه اقتضایی و سیستمی مورد مطالعه قرار گرفته است. مقالات ارائه‌شده در این فصل از جمله تأثیرگذارترین مقالات در این زمینه است. از جمله «سازمان و مفهوم سیستم» دانیل کنز و رابرت کاهن، «سازمان در مرحله عمل» از تامپسون، «تئوری عمومی سیستم‌ها: کاربردها در سازمان و مدیریت» از روزنزیو، «الگوی پردازش اطلاعات» گالبرایت، «مفهوم بوم‌شناسی سازمان» اریک تریست، و «بوم‌شناسی جمعیت سازمان» هنان و فریمن هستند.

در فصل ششم، دیدگاه‌های مبتنی بر بازار و گروه‌های ذی‌نفع با مقالاتی از جمله «روش مبتنی بر گروه‌های ذی‌نفع متعدد» کونولی و دویچ، «ارزش‌ها در تئوری سازمان و آموزش مدیریت» مایکل کلی، «اعمال نفوذ عوامل خارجی بر مدیران» میتراف، و «درک روابط کارگری» الیور ویلیامسون اشاره کرد.

در فصل هفتم، «تئوری سازمان قدرت و سیاست»، بسیاری از موارد مرتبط با قدرت و سیاست ارائه شده است؛ از جمله «نقش قدرت در فرآیند تصمیم‌گیری» از ففر، «منبع قدرت اعضای رده‌پایین سازمان» از دیوید مکانیک، «رهبری در یک هرج‌ومرج سازمان‌یافته» از مایکل کوهن و مارچ، «قدرت در حوزه اقتدار مدیریت» از رزابت کانتر، «یک دیدگاه سیاسی» از آنتونی کاب و نیوتن مارگولیس، و «مسابقه قدرت و بازیگران این صحنه» از هنری میتزبرگ ارائه شده است.

در فصل هشتم، «تئوری سازمان»، فرهنگ سازمانی و مدیریت نمادین مطرح شده است. مقالات مهم ارائه‌شده برای این فصل عبارت‌اند از «تعریفی از فرهنگ سازمانی» از ادگار شین،

«ساختن افسانه از یک سازمان» از برتن آرکلارک، «سازمان به‌عنوان محیطی ایجادکننده و پرورش‌دهنده فرهنگ» از لویی، «سازمان یعنی سیستمی با درک مشترک» از لیندا اسمیرسیچ، و «دیدگاه‌های فرهنگی و گوناگون برای مدیریت سازمان در تئوری و عمل» از سر جیووانی.

۲.۴ بررسی ابعاد شکلی اثر

ابعاد شکلی اثر بر شکل ظاهری و میزان استفاده از اصول زیبایی‌شناختی و صفحه‌آرایی و بهره‌مندی از ظرفیت‌های چشم‌نواز در طول کتاب اشاره دارد (قاسمی ۱۳۹۹: ۳۷۰). کتاب مذکور براساس سرفصل‌های درس «تئوری سازمان» رشته مدیریت دولتی موردتحلیل قرار گرفته که درنهایت، نتیجه‌گیری و پیش‌نهادهایی برای افزایش کیفیت شکلی و محتوایی آن ارائه شده است.

۱.۲.۴ نقاط قوت

- طرح جلد کتاب و تصویر جلد مناسب است و با موضوع کتاب هم‌خوانی دارد؛
- در بخش شناس‌نامه کتاب، تمامی توضیحات لازم از جمله عنوان کتاب، اسامی پدیدآورندگان، وضعیت ویراست و چاپ کتاب، شابک، فیپا، مشخصات ناشر، و شماره کتاب‌شناسی ملی و مسلسل آن قید شده است؛
- در بخش فهرست مطالب، شماره هر فصل و شماره صفحات محتوای هر فصل و شماره صفحات منابع هر فصل به‌خوبی بیان شده و به‌نحوی است که به خوانندگان در جهت یافتن مطلبی خاص کمک می‌کند؛
- در قسمت تاریخچه تئوری سازمان، از قبل از میلاد، یعنی ۱۴۹۱ قبل از میلاد تا ۱۹۹۰ میلادی به‌لحاظ تاریخی، اشاره‌ای مختصر به اندیشمندان مطرح در تئوری سازمان شده است؛
- نوع و اندازه قلم با توجه به محتوای کتاب مناسب است؛
- صفحه‌آرایی کتاب بسیار ساده و معمولی است؛
- حجم کتاب تا آن‌جاکه به حجم متن اصلی مربوط می‌شود، جاذبه اولیه را برای مطالعه در خواننده ایجاد می‌کند؛
- متن اثر ساده و زیبا نوشته شده است که موجب درک مطلب بهتر و احساس راحتی در خواننده می‌شود؛

- استفاده از حروف متفاوت در متن یا برجسته کردن عناوین یا برخی موضوعات مهم می‌تواند نظر خواننده را به مطالعه و ادامه مطالب ترغیب کند (رضی ۱۳۸۸: ۲۸). در کتاب، قواعد معمول حروف‌نگاری رعایت شده است؛
- طرح روی جلد کتاب مناسب است و شکل کتاب و عنوان کتاب هم‌خوان است؛
- در پایان هر مقاله، به تفکیک به کتاب‌نامه اشاره شده است. میزان دقت در استنادات و ارجاعات به منابع مورد استفاده در تدوین و تنظیم اثر خوب بوده و رعایت امانت در ذکر مآخذ به درستی صورت پذیرفته است. هم‌چنین استفاده صحیح از نقل قول و رعایت توفتگی برای نقل قول‌ها رعایت شده است؛
- جامعیت صوری کتاب یکی دیگر از نقاط قوت کتاب است. این اثر دارای کتاب‌نامه، فهرست مطالب، پیش‌گفتار مترجمان، و واژه‌نامه فارسی و انگلیسی است؛
- از منظر رعایت اصول علمی، ارجاع‌دهی درون متن و کتاب‌نامه مطلوب است. به عنوان یکی دیگر از خلاقیت‌های کتاب، می‌توان به استفاده از مقالات نویسندگان هر مکتب اشاره کرد.

۲.۲.۴ نقاط ضعف

- بررسی ظاهری اثر:** صورت ظاهر یک اثر به عنوان اولین عنصر ارتباطی خواننده متن و شاکله اثر است. شکل کتاب و عنوان اولین رابط بصری خواننده - متن می‌تواند اولین عنصر نقد هر اثر نیز باشد (شقاقی ۱۳۹۹: ۲۳۰) که از این منظر در برخی موارد این کتاب نیازمند بازنگری است.
- کتاب از نظر صفحه‌آرایی قابل قبول بوده و صحافی کتاب در حد متوسط است، زیرا با توجه به تعداد تقریباً زیاد صفحات کتاب، صحافی کتاب توان لازم را برای بازویسته شدن کتاب و مطالعه مکرر ندارد؛
 - با وجود جامعیت صوری کتاب در واژه‌نامه، اگر به لغات بسیار بیش‌تری اشاره می‌شد، بهتر بود؛
 - طرح روی جلد کتاب و رنگ روی جلد و پشت جلد کتاب اگر بیش‌تر با هم هم‌خوانی داشتند، بهتر به نظر می‌رسید؛
 - یکی از موارد دیگری که در ارزیابی ساختاری می‌بایست مورد توجه قرار گیرد فهرست ارکان یک کتاب است. در واقع قسمت مقدماتی یک کتاب دانشگاهی، که مشتمل بر فهرست کلی محتوا، فهرست تفصیلی مطالب، فهرست تصاویر، فهرست جدول‌ها و

نمودارها، پیش‌گفتار، و مقدمه است، می‌تواند زمینه عاطفی، شناختی، و مهارتی اولیه برای ورود به مطالعه متن درس را در فراگیرنده فراهم آورد (ملکی ۱۳۸۴ الف: ۱۲). در متن کتاب از ابزار علمی (جدول‌ها و نمودارها و مدل‌های مدیریتی) بسیار اندک استفاده شده است. استفاده از ابزار علمی فهم مطالب را برای خواننده آسان می‌سازد که حداقل در کلیات نویسندگان می‌توانستند از این ابزارهای علمی بیش‌تر استفاده کنند.

ویرایش ادبی اثر: استفاده درست از نشانه‌های فصل‌ووصل از قبیل نقطه، پرشش، تعجب، ویرگول، نقطه‌ویرگول، دو نقطه، و ... در هر متنی برای انتقال صحیح مفاهیم بسیار حائز اهمیت است (سمیعی ۱۳۹۲: ۲۵۶). این کتاب در بعضی موارد، اصول و آیین نگارش و هم‌چنین املا و تایپ صحیح ندارد.

هم‌چنین این اثر دارای اغلاط حروف‌نگاری است که در چاپ‌های بعدی نیاز به ویرایش دارد، مثلاً «بهره‌برداری» صفحه ۹۴۲، «بیشمار» صفحه ۹۴۲، یا در صفحه ۶۵۳ واژه «محیط بدمزاج» یا «خوش‌مزاج» (fine-graine environments/ coarse-grained) استفاده شده است. اگر واژه بهتری مثلاً محیط نرم یا سخت استفاده شود، بهتر است یا در صفحه ۶۵۹ از جلد دوم خط سوم «سازمان‌های کوچک تصویر ناخوش‌آیندی به‌دست نخواهد داد» ابهام دارد.

اگر از ارجاعات بیش‌تر در زیرنویس این اثر و زیرنویس مقالات ارائه‌شده استفاده می‌شد، به خواننده و دانشجویان کمک می‌کرد تا اسم دقیق افراد یا معادل تخصصی کلمات را هنگام مطالعه متن دریابند که با توجه به استفاده از مقالات اسطوره‌های مدیریت، این لازم و ضروری به‌نظر می‌رسد. مثلاً در صفحه ۶۵۳ واژه «محیط بدمزاج» یا «خوش‌مزاج» که در زیرنویس یا در واژه‌نامه معادل انگلیسی آن نبود.

هم‌چنین عدم به‌کارگیری علامت ویرگول یا به‌کارگیری نامناسب آن در برخی جملات وجود دارد؛ مثلاً صفحه ۷۵۸ و صفحه ۷۵۹ یا صفحه ۱۹۶ «هدف»، «فرایند»، «اریاب رجوع» که بهتر است علامت ویرگول به بعد گیومه منتقل شود، یعنی «هدف»، «فرایند»، «اریاب رجوع»؛ - در طول متن کتاب و در بعضی موارد، مابین کلمات فاصله داده نشده است یا نیم‌فاصله گذاشته شده که موجب ناخواناشدن عبارات می‌شوند. به‌عنوان مثال، در صفحه ۲۰۳، «درس‌زمان‌کنونی» یا «سازمان‌ارائه» یا به‌عنوان مثال، در صفحه ۱۹۳ «زمانبندی» که بهتر است ذکر گردد «زمان‌بندی» یا صفحه ۱۹۳ «بخشنامه» که بهتر است اصلاح شود به «بخش‌نامه» یا در صفحه ۲۰۲ «تحلیلگر» که بهتر است ذکر گردد «تحلیل‌گر» یا در بعضی موارد دیده می‌شود که گیومه « » و ویرگول «،» در کنار هم به‌کار گرفته شده‌اند. به‌عنوان

مثال، صفحه ۱۹۶ («هدف»، «فرایند»، «ارباب رجوع») که بهتر است علامت ویرگول به بعد گیومه منتقل بشود، یعنی «هدف»، «فرایند»، «ارباب رجوع»؛

- در برخی از صفحات کتاب، برخی موارد بهتر است ترجمه بهتری جای‌گزین گردد. به‌عنوان مثال، صفحه ۱۹۵ «آمارگران»؛

- نشانه‌گذاری‌ها در طول کتاب در برخی موارد به‌درستی استفاده نشده است. به‌عنوان مثال، در صفحه ۲۰۲ سه ویرگول در خط دوم این صفحه متوالی آمده است: «است، زیرا، ازیک‌سو،» یا بعد از اکثر جملات، با یک فاصله پرانتز آورده شده. مثلاً در صفحات ۲۲۴ که بعد از جمله با فاصله پرانتز آمده یعنی «می‌شوند (که در این » که بهتر است اصلاح شود به «می‌شوند (که در این ».

- در برخی از صفحات کتاب، بهتر است بعضی از کلمات حذف یا جای‌گزین شوند. به‌عنوان مثال، صفحه ۲۰۲ «اسقاط» یا «تقریباً» یا صفحه ۲۲۴ «الزاماً»؛

- برخی از اسامی در کتاب و در داخل متن در پاراگراف تیره یا bold شده است که در صورت امکان، بهتر است از حالت تیره خارج شود. مثلاً صفحه ۲۰۱ «والاس» و «بن‌سان»؛

- برخی اصطلاحات تخصصی عنوان شده است که ممکن است مخاطبان، به‌خصوص دانشجویان، با این اصطلاحات آشنا نباشند. به‌عنوان مثال، اگر در صفحه ۶۵۰ به زیرنویس لاتین «تئوری مبتنی بر منابع ویژه» اشاره می‌شد یا اگر توضیحی کوتاه در پاورقی صفحه آورده می‌شد، فهم موضوع برای مخاطب بهتر بود.

عدم دقت محتوایی: برخی از مباحث مهم در تئوری سازمان می‌بایست عنوان می‌شد و در ترجمه مغفول مانده است. به برخی از آن‌ها در قالب جداول ضرورت به‌روزرآوری اشاره شده است.

به‌روزی‌بودن منابع مورد استفاده: باتوجه به این‌که کتاب در سال ۱۳۹۷ چاپ شده است، بنابراین منابع استفاده‌شده باتوجه به ویرایش‌های جدید کتاب لاتین کمی قدیمی هستند. در صورت استفاده از منابع به‌روزتر، ترجمه کتاب غنی‌تر خواهد شد.

عدم دقت در کاربرد اصطلاحات و معادل‌سازی برای معدودی واژه‌ها و اصطلاحات تخصصی.

رعایت اصول ارجاع‌دهی: وظیفه اخلاقی و حرفه‌ای هر پژوهش‌گری است تا با رعایت موازین اخلاقی، منابع و مآخذ پژوهش خود را مستند گردانند. روش‌های متعددی برای بیان منابع و مآخذ ارائه شده است، اما ذکر جزئیات ضروری می‌تواند تاحدی گره‌گشای مشکلات

نقد کتاب *تئوری‌های سازمان: اسطوره‌ها (غلامرضا ملک‌زاده و زهرا رجائی)* ۲۲۳

فعلی باشد (شموسی ۱۳۸۱). این کتاب از منظر رعایت اصول علمی ارجاع‌دهی درون متن و کتاب‌نامه و رعایت امانت در ذکر مآخذ مطلوب است. یکی دیگر از خلاقیت‌های کتاب استفاده از مقالات نویسندگان هر مکتب است.

جامعیت صوری کتاب یکی دیگر از نقاط قوت کتاب است. این اثر دارای کتاب‌نامه، فهرست مطالب، پیش‌گفتار مترجمان، و واژه‌نامه فارسی و انگلیسی است، هرچند در واژه‌نامه اگر به لغات بسیار بیش‌تری اشاره می‌شد، بهتر بود.

بهتر بود ارجاع‌دهی کلمات و معادل انگلیسی آن به صورت پانویس درج می‌گردید. منابع داخل متن مقالات به سبک‌های متفاوت در هر مقاله نوشته شده است که اگر یک‌دست می‌شد، بهتر بود.

۳.۴ تحلیل و ارزیابی محتوای اثر

یکی از عوامل مؤثر در یادگیری از طریق کتب درسی ساختار آن است. ساختار نشان‌دهنده راه و روش‌هایی است که به وسیله آن‌ها اندیشه‌ها به‌طور منطقی سازمان‌دهی شده‌اند و به یک‌دیگر می‌پیوندند (ملکی ۱۳۸۴ ب: ۱۲). اهداف اصلی هر کتاب علمی از طریق مفاهیم نهفته در محتوای آن تأمین می‌شود (رضی ۱۳۸۸). در ادامه، به امتیازها و کاستی‌های ابعاد محتوای اثر پرداخته شده است.

۱.۳.۴ امتیازها

بررسی ابعاد آموزشی اثر: بررسی ابعاد آموزشی اثر شامل جامعیت و تناسب محتوا با توجه به اهداف درسی، مطابقت اثر با آخرین سرفصل‌های مصوب رشته، تناسب مطالب با سطح علمی مخاطبان، میزان استفاده از ابزارهای علمی مانند تمرین، نمودار، جدول، و تصویر است (صمدی ۱۳۹۹: ۲۷۱). از عمده امتیازات کتاب این است که مطالب و محتوای کتاب با عنوان و فهرست مطالب آن تناسب دارد و از نظر محتوا نیز با عنوان و سرفصل‌های تعیین‌شده منطبق است. مطالب ارائه‌شده در بخش‌ها و فصول این کتاب از نظم و پیوستگی محتوایی خوب و مناسبی برخوردارند. معادل‌سازی بیش‌تر اصطلاحات و واژه‌های تخصصی در کتاب حاضر به‌خوبی انجام شده است.

از نقاط قوت کتاب منابع علمی متعدد استفاده‌شده در کتاب است که دامنه آن از ۱۴۹۱ قبل از میلاد تا ۱۹۹۰ م است که مزیت آن به حساب می‌آید. هرچند با توجه به نسخه جدید کتاب انگلیسی، نیازمند به‌روزروری است.

مسئله‌مندی اثر و پاسخ‌گویی به نیازهای علمی و کاربردی کشور: از حیث مسئله‌مندی و کاربردی بودن مطالب کتاب و پاسخ‌گویی به نیازها و دغدغه‌های علمی و عملی کشور، باتوجه به نوع موضوع موردبحث مفید است، اما نمونه‌های عملی در کتاب آورده نشده است و جای برخی مقالات اساسی در این زمینه و مقالات مرتبط با ساختارهای مجازی و دانش‌محور یا ساختارهای نوین و مالتی کراتیک در این زمینه خالی است که پرداختن به آن‌ها در عصر اطلاعات و دانایی ضروری است. هم‌چنین به نظر می‌رسد به برخی جنبه‌های موردتأکید در تئوری‌های سازمان (مانند موارد مطرح در کتاب دفت یا رایینز مثل تعیین‌کننده‌ها و مطالعات موردی) اشاره نشده است که پرداختن به آن‌ها حداقل در کلیات توصیه می‌شود.

خلاقیت و نوآوری اثر: این اثر از نخستین کتاب‌هایی است که باتوجه به عدم دسترسی به مقالات اصلی اسطوره‌های مدیریت، این امکان در این کتاب فراهم می‌شود تا خوانندگان و دانشجویان بهتر با اندیشه‌های اسطوره‌های مدیریت آشنا شوند و به آن دسترسی داشته باشند.

هماهنگی اثر با ارزش‌های اسلامی - ایرانی: یکی دیگر از نقاط قوت اثر این است که مطالب مطرح‌شده در کتاب با اصول دینی و ارزش‌های اخلاقی، فرهنگی، اجتماعی، سیاسی، و اقتصادی نظام جمهوری اسلامی ایران هیچ‌گونه مغایرتی ندارد. حتی شفریتز و اوت در کلیات به برخی از اندیشمندان اسلامی مثل ابویوسف، المواردی، الغزالی (که به نقش تعالیم اسلامی در بهبود سازمان‌های اداری و بوروکراتیک و شرایط فرمان‌روایان و وزرا می‌پردازد)، ابن تیمیه (اصول حکومت دینی)، و ابن خلدون (درمورد مفاهیم سازمان‌های غیررسمی و رسمی) اشاره می‌کنند.

دسته‌بندی محتوایی: از نقاط قوت کتاب منابع علمی اشاره‌شده در کتاب است که متعدد و دامنه آن از قبل از میلاد، یعنی ۱۴۹۱ قبل از میلاد تا ۱۹۹۰ میلادی است که مزیت آن به حساب می‌آید. البته این که از ۱۹۹۰ به بعد استناد یا مقاله‌ای ارائه نشده است از نقاط ضعف اثر می‌تواند باشد که باتوجه به نسخه‌های جدیدتر کتاب به زبان انگلیسی، ضرورت به‌روزرسانی و ترجمه باتوجه به چاپ جدید به زبان انگلیسی را مضاعف می‌کند.

۲.۳.۴ کاستی‌ها

نظم منطقی و انسجام محتوایی: از ویژگی‌های اثر این است که دسته‌بندی یا طبقه‌بندی ارائه‌شده بیش‌تر براساس سیر تاریخی آن بوده است و تئوری‌ها مقایسه نشده است یا به مبانی فلسفی آن‌ها پرداخته نشده است یا به لحاظ سطح تحلیل دسته‌بندی یا طبقه‌بندی ارائه نشده است.

میزان استفاده از ابزار و فنون علمی نظیر تصویر، شکل، جدول، نمودار، و حتی تمرین برای تفهیم مطالب کتاب در حد کم بوده و نیز در پایان هر فصل از کتاب سؤالات و مسائل کاربردی در آن حوزه یا مطالعه موردی مطرح نشده است. بنابراین، بهره‌گیری بسیار ناچیز از نمودارها، جدول‌ها، و تصاویر باعث شده است انگیزه و رغبت مخاطب به تداوم مطالعه و پیوستگی بازخوانی آن بسیار پایین باشد.

از فنون علمی نظیر اهداف رفتاری، آزمون، و تمرین نیز به هیچ‌عنوان بهره گرفته نشده است. **ضرورت به‌روزروری:** در ترجمه کتاب، در قسمت «تاریخچه تئوری سازمان»، یعنی ۱۴۹۱ قبل از میلاد تا ۱۹۹۰ میلادی، به لحاظ تاریخی اشاره‌ای مختصر به اندیشمندان مطرح در تئوری سازمان شده و مقالات انتخاب‌شده تا ۱۹۸۴ است که نیاز به اشاره به رویکردهای نوین‌تر در پیش‌گفتار یا کلیات یا مقالات باتوجه به نسخه‌های جدید به زبان انگلیسی این کتاب به‌نحوی احساس می‌گردد.

چاپ پنجم کتاب به زبان انگلیسی شفریتز و اوت تحت همین عنوان (۲۰۰۰) با MAXQDA نسخه ۲۰ تحلیل شد. البته نسخه ۲۰۱۵ کتاب نیز موجود بود، اما نویسنده دیگری (جانگ) در چاپ‌های بعدی اضافه شده بود و با سه نویسنده در چاپ‌های بعدی ارائه شده بود. به همین خاطر، ترجمه با چاپ پنجم کتاب به زبان انگلیسی، که توسط شفریتز و اوت بود، مقایسه شده است. بیش‌ترین فراوانی در قالب فضای کل کلمات در تصویر ۱ و جدول‌های ۱ تا ۴ ارائه شده و در جدول‌های ۲ تا ۶ مواردی که در ترجمه فارسی از آن غفلت شده و ضرورت به‌روزرسانی ترجمه فارسی کتاب باتوجه به نسخه به زبان انگلیسی کتاب ارائه شده است.

تصویر ۱. بیش‌ترین کلمات مورد استفاده در کتاب به زبان انگلیسی

۲۲۶ پژوهش‌نامه انتقادی متون و برنامه‌های علوم انسانی، سال ۲۳، شماره ۲، تابستان ۱۴۰۲

تحلیل محتوای کتاب به زبان انگلیسی نشان داد که واژه سازمانی ۱۰۶۵ بار در متن تکرار شده است. همچنین مشتقات واژه سازمان در جدول ۱ آورده شده است.

جدول ۱. فراوانی واژه سازمان و مشتقات آن در کتاب به زبان انگلیسی

Word	Word length	Frequency	%	Rank	Documents	Documents %
organization	13	9	0.00	3453	1	100.00
"organization"	14	2	0.00	8685	1	100.00
organizational	15	22	0.01	1664	1	100.00
organizations	14	4	0.00	5872	1	100.00
organizationtheory	19	1	0.00	12042	1	100.00
disorganization	15	5	0.00	5113	1	100.00
individual-organization	23	1	0.00	12042	1	100.00
individual-organizational	25	1	0.00	12042	1	100.00
interorganizational	19	7	0.00	4054	1	100.00
macro-organizational	20	1	0.00	12042	1	100.00
nology-organization	19	1	0.00	12042	1	100.00
organization	12	1527	0.48	19	1	100.00
organization"	13	14	0.00	2431	1	100.00
organizational	14	1065	0.33	29	1	100.00
organizationally	16	5	0.00	5113	1	100.00
organization-environment	24	1	0.00	12042	1	100.00
organizations	13	873	0.27	38	1	100.00
organizations"	14	8	0.00	3728	1	100.00
organizationwide	16	1	0.00	12042	1	100.00
reorganization	14	7	0.00	4054	1	100.00
reorganizations	15	2	0.00	8685	1	100.00
self-organization	17	1	0.00	12042	1	100.00
suborganization	15	3	0.00	6971	1	100.00
suborganizations	16	1	0.00	12042	1	100.00
superorganizations	18	1	0.00	12042	1	100.00
terorganization	15	1	0.00	12042	1	100.00
terorganizational	17	2	0.00	8685	1	100.00

همچنین «اطلاعات» ۵۴۰ بار به کار رفته است، درحالی که در ترجمه فارسی مفعول مانده است.

جدول ۲. فراوانی واژه اطلاعات و مشتقات آن در کتاب به زبان انگلیسی

Word	Word length	Frequency	%	Rank	Documents	Documents %
terinformation	14	1	0.00	12042	1	100.00
misinformation	14	1	0.00	12042	1	100.00
meta-information	16	1	0.00	12042	1	100.00
information-rich	16	1	0.00	12042	1	100.00
information-producing	21	1	0.00	12042	1	100.00
information-process-	20	1	0.00	12042	1	100.00
information-intensive	21	1	0.00	12042	1	100.00
information-filtering	21	1	0.00	12042	1	100.00
informational	13	4	0.00	5872	1	100.00
information-age	15	1	0.00	12042	1	100.00
information-	12	2	0.00	8685	1	100.00
information	11	540	0.17	63	1	100.00
"information	12	4	0.00	5872	1	100.00

نقد کتاب *تئوری‌های سازمان: اسطوره‌ها* (غلامرضا ملک‌زاده و زهرا رجائی) ۲۲۷

از طرفی، «تکنولوژی» ۴۰۵ بار به کار رفته است که با مشتقات آن در جدول ذکر شده است و نشان می‌دهد در ترجمه فارسی مغفول مانده است. همچنین تغییر ۴۳۸ بار به کار رفته است که همراه با مشتقات آن در جدول ۴ ذکر شده است.

جدول ۳. فراوانی واژه تکنولوژی و مشتقات آن در کتاب به زبان انگلیسی

Word	Word length	Frequency	%	Rank	Documents	Document...
technology-structure	20	2	0.00	8685	1	100.00
technology-enabled	18	1	0.00	12042	1	100.00
technology-based	16	3	0.00	6971	1	100.00
technology-assisted	19	1	0.00	12042	1	100.00
technology1	11	1	0.00	12042	1	100.00
technology"	11	4	0.00	5872	1	100.00
technology	10	405	0.13	94	1	100.00
multi-technology	16	1	0.00	12042	1	100.00
high-technology	15	1	0.00	12042	1	100.00
"technology	11	9	0.00	3453	1	100.00

جدول ۴. فراوانی واژه تغییر و مشتقات آن در کتاب به زبان انگلیسی

Word	Word length	Frequency	%	Rank	Documents	Document...
interchanges	12	1	0.00	12042	1	100.00
interchangeable	15	1	0.00	12042	1	100.00
interchange	11	6	0.00	4507	1	100.00
exchanges	9	9	0.00	3453	1	100.00
exchanged	9	2	0.00	8685	1	100.00
exchange	8	35	0.01	1093	1	100.00
culture-change	14	1	0.00	12042	1	100.00
changing	8	74	0.02	518	1	100.00
changes	7	160	0.05	217	1	100.00
change-----response	19	1	0.00	12042	1	100.00
changeovers	11	1	0.00	12042	1	100.00
change-oriented	15	1	0.00	12042	1	100.00
changed	7	30	0.01	1268	1	100.00
changeably	10	1	0.00	12042	1	100.00
changeable	10	1	0.00	12042	1	100.00
change"	7	1	0.00	12042	1	100.00
change	6	438	0.14	82	1	100.00
chang-	6	2	0.00	8685	1	100.00
chang-	6	4	0.00	5872	1	100.00
always-changing	15	1	0.00	12042	1	100.00
"changing	9	2	0.00	8685	1	100.00
"changes	8	1	0.00	12042	1	100.00
"changed	8	1	0.00	12042	1	100.00
"change"	8	1	0.00	12042	1	100.00
"change	7	1	0.00	12042	1	100.00

همچنین از واژه پست‌مدرن ۸۶ بار استفاده شده است که البته با مشتقات آن در جدول ارائه شده است، اما در فارسی از آن غفلت شده است.

جدول ۵. فراوانی واژه پست‌مدرن و مشتقات آن در کتاب به زبان انگلیسی

Word	Word length	Frequency	%	Rank	Documents	Document...
postmodernity	13	1	0.00	12042	1	100.00
postmodernists	14	7	0.00	4054	1	100.00
postmodernist	13	4	0.00	5872	1	100.00
postmodernism	13	67	0.02	581	1	100.00
postmodern	10	86	0.03	434	1	100.00
"postmodernists	15	1	0.00	12042	1	100.00
"postmodernism	14	2	0.00	8685	1	100.00
"postmodern	11	1	0.00	12042	1	100.00

واژه بازمهندسی در کل ۳۵ بار، هم‌چنین جهانی‌شدن ۱۳ بار، اما در ترجمه فارسی از آن غفلت شده است.

جدول ۶. فراوانی واژه بازمهندسی در کتاب به زبان انگلیسی

Word	Word length	Frequency	%	Rank	Documents	Document...
reengineering	13	34	0.01	1125	1	100.00
"reengineering	14	1	0.00	12042	1	100.00

بنابراین، جای برخی مقالات اساسی در این زمینه، باتوجه به نسخه‌های جدید و به زبان انگلیسی کتاب شفریتز و اوت خالی است که به برخی از آن‌ها در قالب جدول ضرورت به‌روزرسانی اشاره شده است و باتوجه به این‌که چاپ کتاب در سال ۱۳۹۷ است، بنابراین منابع استفاده‌شده کمی قدیمی هستند. در صورت استفاده از منابع به‌روزتر، کتاب غنی‌تر خواهد شد.

۵. نتیجه‌گیری

باتوجه به نقد و بررسی کتاب *تئوری سازمان/اسطوره‌ها* و براساس معیارها و شاخص‌های استاندارد نقد، این اثر از امتیاز خوبی در بعد صوری و ساختاری و محتوایی برخوردار بوده و وضعیت مطلوبی به‌دلیل ارائه مقالات از اسطوره‌های مدیریت نسبت به آثار مشابه دارد. کتاب دارای ساختاری منسجم است که بیش‌تر براساس سیر تاریخی تئوری‌ها پرداخته شده است. بنابراین، رویکرد نقد کتاب اغلب تلاشی است تا شاید بتوان گامی در جهت بهبود کیفی مطالب ارائه‌شده و حتی معرفی اثر برداشت. در این مقاله نیز سعی بر آن شد ضمن معرفی نکات مثبت و منفی اثر حاضر، با ارائه پیش‌نهادهایی در جهت بهبود این اثر مفید گامی برداشته شود. کتاب اثری بسیار ارزش‌مند در حوزه تئوری سازمان است. در این زمینه، پیش‌نهادهای ذیل ارائه می‌شود که در صورت صلاح‌دید مؤلفان محترم، اعمال گردد:

- اصلاح حروف‌نگاری و غلط‌های املائی در چاپ جدید؛
- بهره‌گیری مناسب از جدول‌ها، تصاویر، و نمودارها در فصول کتاب؛
- استفاده بیش‌تر از ارجاعات در زیرنویس این اثر و برای معادل تخصصی کلمات ارائه زیرنویس که به‌نظر ضروری هستند؛
- استفاده از ابزار و فنون علمی نظیر تصویر، شکل، جدول، نمودار، و نیز در پایان هر فصل از کتاب، سؤالات و مسائل کاربردی در آن حوزه؛
- بهره‌گیری از نمودارها، جدول، تصاویر، و ... برای انگیزه و رغبت مخاطب به تداوم مطالعه و پیوستگی بازخوانی آن؛
- استفاده از فنون علمی نظیر چکیده یا نتیجه‌گیری در انتهای هر فصل یا اهداف رفتاری، آزمون و تمرین، مثال‌های عملی که بتواند در فهم عمیق مطالب به مخاطب خود مؤثر باشد؛
- استفاده از منابع علمی جدیدتر (از ۱۹۹۰ به بعد) در تکمیل مباحث؛
- طرح سؤالات و مسائل و دغدغه‌های مرتبط در پایان هر فصل از کتاب؛
- اشاره به طبقه‌بندی‌های فلسفی یا طبقه‌بندی‌های دیگر؛
- استفاده از مثال‌های عملی یا مطالعات موردی (مانند موارد مطرح در کتاب دفت یا رایبیز)؛
- جای برخی مقالات اساسی در این زمینه و مقالات مرتبط با ساختارهای مجازی و دانش‌محور یا ساختارهای نوین و مالی کراتیک در این زمینه خالی است که پرداختن به آن‌ها در عصر اطلاعات و دانایی ضروری است؛
- به‌نظر می‌رسد به برخی جنبه‌های مورد تأکید در تئوری‌های سازمان (مانند موارد مطرح در کتاب دفت یا رایبیز مثل تعیین‌کننده‌ها) اشاره نشده است که پرداختن به آن‌ها حداقل در کلیات توصیه می‌شود؛
- باتوجه به نسخه‌های جدیدتر کتاب به زبان انگلیسی، چند فصل و مجموعه مقالاتی به چاپ جدید به زبان انگلیسی افزوده شده است که از این لحاظ، ترجمه هم نیازمند به‌روزرآوری است.

کتاب‌نامه

استیون، اوت و جی. شفریتز (۱۳۹۶)، *تئوری‌های سازمان: اسطوره‌ها*، ج ۱ و ۲، ترجمه علی پارسایان، تهران: ترمه.

۲۳۰ پژوهش‌نامه انتقادی متون و برنامه‌های علوم انسانی، سال ۲۳، شماره ۲، تابستان ۱۴۰۲

- اسکات، ریچارد (۱۳۸۷)، *سازمان‌ها سیستم‌های عقلایی طبیعی و باز*، ترجمه حسن میرزایی اهرنجانی، تهران: سمت.
- درودی، فریبرز (۱۳۹۳)، «درآمدی بر انواع نقد و کارکردهای آن»، فصل‌نامه نقد کتاب، اطلاع‌رسانی و ارتباطات، س ۱، ش ۳ و ۴، ۲۲۱-۲۳۴.
- دفت، ریچارد ال (۱۳۹۴)، *مبانی تئوری و طراحی سازمان*، ترجمه محمد اعرابی و علی پارسایان، تهران: دفتر پژوهش‌های فرهنگی.
- دفت، ریچارد ال (۱۳۹۲)، *تئوری و طراحی سازمان*، ترجمه محمد اعرابی و علی پارسایان، تهران: دفتر پژوهش‌های فرهنگی.
- راینز، استیفن پی (۱۳۷۸)، *تئوری و طراحی سازمان*، ترجمه سیدمهدی الوانی، حسن دانایی‌فرد، تهران: صفار.
- رزاقی، محمدابراهیم (۱۳۹۳)، «نقدی بر کتاب ارتباطات عمومی در ورزشی»، نشریه مدیریت ارتباطات در رسانه‌های ورزشی، س ۱، ش ۴.
- رضی، احمد (۱۳۸۸)، «شاخصه‌های ارزیابی و نقد کتاب‌های درسی دانشگاهی»، سخن سمت، س ۱۴، ش ۱، ۲۱-۳۰.
- سلیمان‌زاده نجفی، نیره‌السادات و دیگران (۱۳۹۲)، «ساخت و اعتباریابی مقیاس سنجش مقالات نقد کتاب درسی دانشگاهی»، فصل‌نامه علمی-پژوهشی پژوهش و نگارش کتب دانشگاهی، ش ۳۱، ۱۴-۳۰.
- سوکاس، هاریمیدوس و چیا رابرت (۱۳۸۹)، *فلسفه و تئوری سازمان*، ترجمه ناصر عسگری و مجتبی امیری، تهران: دانشگاه تهران.
- شقایق، مهدی (۱۳۹۹)، «نقدی بر کتاب اخلاق حرفه‌ای در کتاب‌داری و اطلاع‌رسانی»، پژوهش‌نامه انتقادی متون و برنامه‌های علوم انسانی، ش ۱۰، ۲۲۳-۲۴۲.
- شموسی، نعمت‌الله (۱۳۸۱)، «استناد به منابع الکترونیک در مقالات علمی»، فصل‌نامه اطلاع‌رسانی، ش ۳ و ۴.
- صادقی فسایی، سهیلا و ایمان عرفان‌منش (۱۳۹۴)، «مبانی روش‌شناختی پژوهش اسنادی در علوم اجتماعی»، راهبرد فرهنگ، ش ۲۹، ۶۱-۹۱.
- صمدی، پروین (۱۳۹۹)، «نقدی بر کتاب روش‌ها و فنون تدریس»، پژوهش‌نامه انتقادی متون و برنامه‌های علوم انسانی، ش ۱۰، ۲۶۵-۲۸۲.
- طاهری عطار، غزاله و محمدعلی حسینی نیک (۱۳۹۹)، «نقدی بر کتاب حقوق اداری»، پژوهش‌نامه انتقادی متون و برنامه‌های علوم انسانی، ش ۱۱، ۳۰۵-۳۱۸.
- عبداللهی، حسین (۱۳۹۹)، «نقد و تحلیل محتوای کتاب راهنمای تدریس در دانشگاه‌ها»، پژوهش‌نامه انتقادی متون و برنامه‌های علوم انسانی، ش ۱۰، ۳۰۹-۳۲۶.
- قاسمی، حمید (۱۳۹۹)، «نقد کتاب مبانی بازاریابی ورزشی»، پژوهش‌نامه انتقادی متون و برنامه‌های علوم انسانی، ش ۱۰، ۳۶۳-۳۸۳.

نقد کتاب تئوری‌های سازمان: اسطوره‌ها (غلامرضا ملک‌زاده و زهرا رجائی) ۲۳۱

قاسمی، حمید، سارا کشکر، و لیلا ایزدپرست (۱۳۹۴)، *روش‌شناسی نقد و بررسی کتاب*، تهران: جامعه‌شناسان.
ملکی، حسن (۱۳۸۴ الف)، «شیوه طراحی و تألیف کتاب‌های درسی: بخش مقدمات کتاب»، *سخن سمت*،
ش ۱۴، ۹-۲۲.

ملکی، حسن (۱۳۸۴ ب)، «شیوه طراحی و تألیف کتاب‌های درسی: بخش پیکره و متن»، *سخن سمت*،
ش ۱۵، ۹-۲۲؛

Daft, R. (2021), *Organization Theory Design*, Cengagr, Learning Inc.

Harpham, G. G. (2006), *The Character of Criticism*, New York: Routledge.

Minniti, L. F. S. et al. (2017), *The Use of Case Studies as a Teaching Method in Brazil*, Social and Behavioral Sciences, vol. 237.

Schafritz, G. M. and S. Ott (2000), *Classics of Organization Theory*, Harcourt Colledge Publisher.

Tompkins, J. (2004), *Organization Theory and Public Management*, Wadsworth Publishing.

